

Co.,
terdam.

COUPONS
PROLONGATIEN
gatiekoers. Bedragen

Zetten.

uden op een nader
en nieuwen Cursus,
wien tevens inlich.

ector,
KRAKER.

rzekering.

Gulden.

MARLE, Jhr. Mr.
VAN DER OYE

rzekeringsen

Z & Co.,

Effecten,

AT No. 21

DAM.

IOR.

Neerlands Volk,

E VAN

ENRIK

USER.

pagina's en 12 Nrs.
3.50.

enen Nrs. vindt
genomen photo's,
n het Jouberts-
Gebarricadeerde
ng. Vluchtende
ortrein te Johana-
do uit Pretoria
Geestdrift bij
n uit Pretoria
Aankomst van
oria, 22 October
gevangenen te
99. Een van de
der Boeren. Ver-
it Pretoria. Com-
Aankomst van
ren in een veld-
stad en de Tafel-

mer aan.

7 Augustus 1900:

eren; Losse schet-
slog; De Heks
nzer grootste stad;
preek van drie
en; De afgebeden
den Rigi; Uit het

DE VERBODSCHAP
HANDEL

BORIEEN

R & WORMSER.

YPER.

chap.

gebonden.

er en voor den

natistische studie

A. KUYPER

den 1 2, 40.

rgschen Cate-
gebonden.

dheid.

Bijzonder deel.

OTSCHAP
DEL

ORMSER.

Amsterdam.

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Hot auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1831 (Staatsblad No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donnerdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 26 Augustus 1900. No. 1182.

Abonneementsprijs: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor het Buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonneeanten worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentie: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer 20 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verzen 12 Ct. p. regel.

"In eeuwigheid volmaakt."

Want niet eens offerande heeft hij in eeuwigheid volmaakt degenen, die gehelligd worden. Hebr. 10:14.

Breng toch in uw geheiligde verbeelding de rusteloosheid van deze bedeeeling niet over in het vaderhuis bij God.

"Deze wereld gaat voorbij met al wat ze begeerlijks heeft," en dan komt er een andere, een betere wereld, door geen andere kinderen der menschen bevolkt, dan die in Jezus ontslapen zijn.

Maar in die nieuwe wereld gaat de "wet des levens" van deze bedeeeling niet over. In deze tegenwoordige wereld is rusteloze verandering voorwaarde zelve van bestaan; doch in die nieuwe wereld heerscht de wet der onveranderlijkheid. Hier wordt alles, maar wordt niets en verwordt niets, maar heerscht de majesteit der eeuwige ruste, de volmaaktheid van het eeuwiglijk blijven en zijn.

Indenken kunnen we dit niet, omdat we voor ons voorstellen en denken gebonden zijn aan dit eindeloos-veranderlijke, en naardien deswege een altoos blijvende toestand en een ruste die nooit afgebroken wordt, op ons den indruk zou maken van iets dat benauwt en beklemmt, ja van doodelijke verveling.

Van daar al die pogingen om het leven des hemels aantrekkelijk te maken door zich in te beelden en anderen diets te maken, dat onze vorming en ontwikkeling in den hemel eindeloos door zal gaan, en dat we in het nieuwe leven altoos door klimmen zullen van heerlijkheid tot heerlijkheid.

Dat eindeloos streven naar een ideale volmaaktheid, die dan natuurlijk nooit bereikt wordt, en dat eindeloos al gelukkiger worden, zonder ooit het volmaakte geluk te grijpen, vindt men dan een verrukkelijke gedachte.

Het Excelsior ten hemel ingedragen, de Evolutie ook aan de overzij van het graf. Toch zou dit niet anders wezen, dan het leven in het Vaderhuis tot een verlengstuk van het leven op aarde maken.

Regelrecht in tegenspraak met wat de Schrift openbaart, dat "al wat ten deele is" in het sterven ondergaat, en dat het in het eeuwige leven zijn zal: Kennen gelijk we gehend zijn, d. i. volkomenlijk.

In weerspraak eveneens met deze heerlijke vrucht van het lijden en sterven des Heeren, dat hij met ééne offerande allen die tot God gaan, in eeuwigheid volmaakt heeft.

Het eeuwige ligt juist in dat niet meer veranderen. "Eenwig leven" is leven dat niet meer wisselt.

Het eeuwige staat tegenover het tijdelijke. En wat is tijd anders dan de polsslag van het steeds veranderende. Uren, dagen, weken, maanden, jaren, altoos na den avond de morgen, na den dag de nacht. Maar dat juist bestaat in het Vaderhuis niet. "Daar zal het geen nacht meer zijn." Dus ook geen morgen. En zon en maan zullen geen teekenen meer zijn, want God en het Lam zullen het eeuwige licht uitstralen, dat noch kentert noch verdonkerd wordt.

Hier is het niet-blijven, gelijk men is, hoogste levensregel. Wie niet met elk jaar levens verder komt, en hooger klimt, heeft dat jaar verspeeld. De zeeman jaagt op de golven voort, om de haven, waarheen hij koers zette, te bereiken; maar nauwelijks is zijn lading ont-scheept, of weer ontvlucht hij die haven om

wind en baren op te zoeken. En zoo doen we allen. We hunkeren naar afwisseling en verandering. Wat aldoor hetzelfde blijft, verstikt ons door zijn eentonigheid. Is niet heel ons leven een pelgrimsreis? Altoos voort en verder. Ons spoeden naar den mijlpaal, die zich in de verte aan ons oog ontkent, om, als hij even bereikt is, hem den rug toe te keeren, en te jagen naar den nieuwen mijlpaal, die dan komt. In den morgen dringen we naar den middag, om uit den middag ons naar den avond voort te spoeden, en dan in dien nacht over te gaan, die ons den nieuwen morgen moet brengen.

Doch dit alles is aan de eeuwigheid vreemd. Dan geen pelgrims meer, maar aangekomen in het Vaderhuis, om er eeuwiglijk te blijven, zonder dat ooit meer het verlangen naar iets anders in ons zou kunnen opkomen. "Pilaren, zooals Jezus zegt, in den tempel onzes Gods, om nooit meer daar uit te gaan." (Openb. 3:12)

En kan het ook wel anders? Streven, trachten, verlangen naar meer is immers niet eindeloos te denken, of het doel dat men najoeg zou nooit, nooit bereikt worden, en het zou in den hemel blijven, gelijk het zoo lang hier op aarde was: nooit volmaakt; nooit, nooit die eeuwige ruste voor het hart, die voor het volk van God immers het hoogste goed is.

Neen, een voortzetting van de hier begonnen ontwikkeling kan het leven in het Vaderhuis niet zijn. Er komt in het sterven het genade-wonder der volmaking tusschenbeide, het op eens ten volle ontluiken van de bloemknop, het zonder trap of overgang geheel rijpen van de vrucht der offerande van Christus. Dat is het afsterven van de zonde, dat is het verlost worden van het lichaam desz doods, dat is het overgaan uit den tijd in het eeuwige. Daarom heeten wie in Christus Jezus zijn, hier reeds "heiligen", hier reeds "volmaakt."

Of wat zoudt ge willen, al de ongelijkheid van hier in het Vaderhuis overbrengen? Bedenk toch, hoeveel miljoenen in de wieg wervelen, en zonden die dan hun ontwikkeling, verstandelijk en geestelijk, in het Vaderhuis nog pas beginnen moeten! En die andere miljoenen en miljoenen, wier ontwikkeling, dank zij hun levenspositie, hier op het laagste peil bleef, zoudt ge die in het Vaderhuis in al hun onvolmaaktheid binnenleiden, om daar eerst zich toe te eigenen, wat een kleine kring van hooger bevoorrecht reeds hier beneden genoot? Alzoo, ook in het Vaderhuis, de hier fijner gevormden, de hier rijker ontwikkelden een soort hemelsche adel, en de groote schare die niemand tellen kan, als half onmondigen om hen heen.

Zou dat onze eenige troost zijn, de eenige troost ook voor die duizenden en miljoenen, in hun leven en sterven? Neen, en nogmaals neen, zegt Gods Woord u; maar dit is de bron van eindeloze troost en zielest, dat onze heerlijke Hoogepriester met ééne offerande ze allen volmaakt heeft, die door hem tot God gaan.

Het vurig en innig verlangen, om hier afgelost te worden, en het Vaderhuis in te gaan, nam ook in geloovige kringen steeds meer af. Een zielekreet als van Paulus: "Wie zal mij verlossen van dit lichaam des doods. Ik heb verlangen om ontbonden te worden en bij Jezus te zijn." — ze spreekt de breede schare der geloovigen niet meer toe. Een stok-oude, een afgetoete lijderes op het ziekbed, een vervolgde door tegenspoed op tegenspoed nu niet meêrgekend, boeit het uitzicht in het verscheid des hemels ons veel te weinig.

En toch, is het niet natuurlijk, dat het dorsten naar hemelvreugd minder brandt in de ziel, als men zich inbeeldt, dat het daar slechts voortzetting zal zijn van wat we hier verlaten? Een hogere klasse, maar van dezelfde leerschool. Of waarom dan die taak onzer ontwikkeling niet hier nog wat voortgezet? Dan ontgaan we nog voor-eerst diens bangen dood, en, we vorderen evengoed.

Maar breekt met die valsche voorstelling. Versta wat afsterven van de zonde is, wat het is volmaakt gesteld te worden, wat het is, uit dat eindeloos jagen in de eeuwige ruste van het Zijn te worden overgezet, heel, heel uit den tijd uit en midden in de eeuwige gezet te worden, en dat geheel onverschillig, of ge sterft als kind, of als man, of als grijsaard, — en hoe treedt niet plotseling dat heerlijke Vaderhuis voor uw zielsoog in heel ander licht.

Dat Vaderhuis de toestand der Volmaaktheid, en volmaakt alleen die ge er vinden zult; en als ge er binnengaat, een volmaakte onder de volmaaktten ook gij.

De heiligen, die ons voorgingen, ook die God de Heere van ons eigen hart wegreep, verchijsen bij datzelfde licht voor ons in zoo heel andere gestalte.

Ge verloort een kind, maar nu in het Vaderhuis is dat kind een door genade-wonder op eens voor eeuwig volmaakte. Verre, oneindig verre boven den allerheiligste op aarde in volmaaktheid uitgaande. Wat hier een nog ongeslepen diamant was, daar een fonkelend keursteentje, blinkende als een star in het uitspaniel.

Of ook, als wie God uit uw huis naar het Vaderhuis oppriep, hier reeds tot hooger ontwikkeling was gekomen, maar zóó dat aan het aardsche beeld, aan de aardsche gestalte de herinnering van onzen val kleefde, dan valt bij het denken aan dien broeder, aan die zuster in het Vaderhuis, nu al dat aardsch-pijnlijke, dat droef-onheilge weg, en treedt voor u het heilige en het heerlijke beeld van een in Christus volmaakte, niet zonder vlek of rimpel alleen, maar ook in hemelsche volkomenheid.

Voor-Kootwyls Scholen.

Ingekomen bij den heer RUTGERS te Kootwyl: Van den heer J. Hartog te Baarn, uit de Uniecollecte / 0.97/2.

Bij den heer RIENSTRA te Kootwylkerbroek: Van den heer J. v. K. / 1, van V. d. V. / 1, beide te Schiedam.

Bij Da. HOUTZAGERS: Door Da. Hoekstra te Arnhem, van N. N. / 5; van den heer P. Boon te Koudekerke (Zeeland), gevonden in de collecte / 2.50.

In hartelijken dank ontvangen. D. HUILLEMAN, Penningmeester.

Officiële Berichten.

Het adres van den heer W. A. Willems, door de classis Zwolle 16 Aug. beroepbaar gesteld bij de Geref. Kerken, is niet meer Kampen, maar Dordrecht, Voorstraat 306.

Classis Beilen. De Classis Beilen, bijgestaan door de Deputaten voor Art. 49 K. O., heeft tegen 1 Sept. 1900 aan Ds. J. Moolhuizen, predikant te Beilen, die wegens ouderdom en zwakte des lichaams zijn emeritaat had aangevraagd, dit eervol verleend.

Dit emeritaat is zonder financiële bezwaren voor de kerken, tensij Z. Eerw. later behoeft mocht hebben. Geve de Heere dezen 73 jarigen broeder, na ruim 45 dienstjaren, nog een tijd lang een aangename rust in zijn ouderdom. Namens de Classis Beilen, H. A. DIJKSTRA, Act. Beilen, 14 Aug. 1900.

Buitenland.

Oostenrijk. Eene oproeping door de professoren van de Evangelische faculteit.

Het college van professoren der Evangelische theologische faculteit te Weenen deed een oproeping uitgaan tot jongelieden om zich aan de studie van de theologie te wijden. De Evangelische beweging in Oostenrijk heeft ten gevolge gehad, dat vele nieuwe Evangelische gemeenten werden gesticht; deze konden niet door predikanten uit Oostenrijk gedient worden, omdat ze er niet waren. Van daar, dat uit Duitschland hulppredikers werden aangenomen, die thans nog ten getale van 40 in Oostenrijk werkzaam zijn. Maar hoe dankbaar voor die hulp, meenen de Weener professoren dat een predikant alleen dan recht met zegen kan werkzaam zijn, wanneer hij het volk in zijne eigenaardigheden kent en door duizend daden van gemeenschappelijke levensopvattingen daarmede verbonden is. En daarom moeten er predikanten uit Oostenrijk voor den dienst in dat land gevormd worden.

Het studeren in de theologie is in Weenen zeer gemakkelijk gemaakt. Er zijn staatsbeurzen, sommige studenten kunnen een vrije tafel genieten, voor anderen zijn er particuliere beurzen, zoodat de meeste studenten belangrijke ondersteuning genieten en het ook voor geheel onbemiddelden mogelijk is om te studeren. Er is een toekomst voor hen die zich aan den dienst der Evangelische kerk willen wijden. Het is toch te verwachten dat de hulppredikers uit Duitschland van lieverde naar hun land zullen terugkeeren, en dan zijn kandidaten uit Oostenrijk de gewilde mannen om de open valende plaatsen te bezetten. Met de herinnering dat er geen schooner en verhevener beroep is, dan wanneer men zijn geheele leven wijdt aan den dienst van Hem, uit Wien alle kracht stroomt en men aldus een goede en heilzame herauw van het Evangelie van Jezus Christus wordt, eindigt het stuk.

Wij hopen dat het optimisme der Weener professoren omtrent de Evangelische beweging in Oostenrijk zal blijken gegrond te zijn. Zij meenen dat politieke drijfveeren velen er wel toe brachten om met Rome te breken, doch dat deze in het Evangelisch Christendom tot hunne verrassing en verwondering schatten gevonden hebben, waarvan zij nooit enig vermoeden hadden gehad. "Zij zochten een kerk, welke nationaal gevoel aankweekt en bevordert, en vonden een Heer der kerk, welke den eisch van de volle persoonlijke overgave aan elken Christen stelt, en daarvoor elk de bekwaamheid verleent, een krachtige, in God gegronde persoonlijkheid te worden, welke een voortdurend innerlijk zuiveringsproces ondergaat; een persoonlijkheid, die nationaal gevoel hoog houdt, maar tegelijk hogere doeleinden kent, die niet van deze wereld zijn." Aldus heet het in de oproeping.

Wij weten nu wat de professoren van de Evangelische faculteit te Weenen onder het Evangelie verstaan, en betwijfelen het daarom zeer of deze mannen wel in staat zijn om jongelieden op te leiden die de Evangelische beweging in Oostenrijk in het rechte spoor moeten brengen. Wij zijn dan ook van oordeel, dat wanneer prof. Bohi nog lid was van de faculteit en niet wegens hoogen leeftijd was afgetreden, hij dit stuk niet zou hebben onder-teekend.

Noord-Amerika. Dr. Steffens over de herziening der Confessie.

II.

Dr. Steffens van Orange City, in den Staat Iowa, gaat in De Hope voort met zijn getuigenis tegen de beweging die men in Amerika op touw zette tot wijziging van de Gereformeerde belijdenis, met name die van Westminster. Zoo behoort hij in het nummer van 8 Augustus van genoemd blad, dat de voorstanders van de herziening der confessie de historische lijn geheel uit het oog verliezen. Men zegt nog wel, dat de geloofsbelijdenissen uit het hervormingstijdvak heerlijke monumenten zijn van historische

waarde, maar die men in dezen tijd niet als een juk op den nek der goegemeente werpen mag. Men geeft daarom den raad, ze te plaatsen in een museum van oudheden en daarvoor in de plaats een nieuw, kort geloofsformulier op te stellen, dat alle leeraars en ouderlingen met een goede conscientie zonden kunnen onderteekenen. De oude geloofsbelijdenissen hebben uitgediend, zij heeten niet langer de uitdrukking te zijn van het geloof der kinderen van dezen tijd. Het komt dien lieden niet in de gedachte, dat wij leven in een tijd van geestelijke armoede, waarin men niet verwachten kan dat de belijdenis der vaderen zal worden verbeterd.

Dr. Steffens zegt zoo juist: "Als Christenen zijn wij gebonden aan Gods Woord. Wij bepalen niet wat waarheid is, of in een zeker tijdstip als waarheid zal gelden, maar God heeft de waarheid geopenbaard in de H. Schrift en Hij geeft aan de gemeente den H. Geest om die waarheid te kennen. Wij gelooven niet, dat de H. Geest met de hervormers opgehouden heeft, de gemeente in alle waarheid te leiden, maar evenmin gelooven wij, dat Hij zijn werk eerst in het laatste gedeelte der negentiende eeuw begonnen heeft. Al de eeuwen door heeft de Heere zijn volk in alle waarheid geleid, niettegenstaande fadoische en heidensche tegenstanders, niettegenstaande het romanisme en het rationalisme, en Hij zal het blijven doen niettegenstaande liberalisme en modernisme."

Wij houden vast aan de H. Schrift als onze gids door de onstuimige baren van den tegenwoordigen tijd. Juist omdat wij hieraan blijven vasthouden, blijven wij er ons van bewust, dat de geloofsbelijdenissen menschelelijke uitdrukkingen bevatten, die misleiden in tijden van kalmte en liefde tot de waarheid door beter vervangen kunnen worden.

Wij willen, zoo zegt men tegenwoordig, de leer der voorverordening uit de geloofsbelijdenissen uittrekken. Daarin gaan wij niet mee. Waarom niet? Omdat die leer in de geloofsbelijdenissen uitdrukking gevonden heeft? Neen, volstrekt niet. Om menschelelijk gezag belijden wij zulk een onzaglijk leer niet. Wij vinden met onze vaderen die leer in den Bijbel, en geen moderne theologie is in staat haar uit den Bijbel uit te lichten. Men beproeft het soms wel, maar de halbsbreken toeren, die men uitvoert om de leer der voorverordening als een onbijbelsch Calvinisme aan de kaak te stellen, zouden vernakelijk zijn te aanschouwen, indien de zaak, waarom het gaat, niet zoo ernstig ware. Daarmede willen wij echter volstrekt niet zeggen, dat het onmogelijk zou zijn, de formulering van dit leerstuk te verbeteren. Beproeft uwe kracht er aan, gij godgeleerden, indien gij meent, dat de vorm verbeterd kan worden; maar wij bidden u, verknoot de waarheid niet. Op uw gezag moogt gij ze niet veranderen. Wij willen niet belijden, wat u behaagt, met uw gevoel overeenstemt of den tijdgeest welgevult, maar wij willen belijden, wat God geopenbaard heeft. Kunt gij dit op een waardigere wijze doen dan onze vaderen het gedaan hebben, wij zullen u prijzen. Maar nog eens, raakt de waarheid niet aan, die God ons geopenbaard heeft. Zij is het kleinood, dat wij begeeren te bewaren."

Dr. Steffens wijst er ten slotte op, dat zij die roepen om een beknopte geloofsbelijdenis, desniettegenstaande aan het werk zijn om haar uit te breiden. Het is hun niet genoeg dat de Gereformeerde kerk uitspreekt, dat de geloovigen niet mogen twijfelen aan de zaligheid hunner kinderen die komen te sterven voordat zij tot hun verstand gekomen zijn. Zij willen dat de kerk alle kinderen zal zalig spreken die sterven voordat zij tot jaren des onderscheids gekomen zijn, ook de kinderen der heidenen. Dat deze uitbreiding der geloofsbelijdenis niet door de Gereformeerde belijdenis gewenscht kan worden, behoeft geen betoog.

Het verhoogt ons, dat Dr. Steffens met zoveel kracht en bekwaamheid de mannen wederstaat die een korte belijdenis verlangen om hunne Remonstrantsche leeringen ongehinderd te kunnen verkondigen.

De heek van Christus, de brout en het huizezin.

III.

De kerkvaders vermaanden de leden der kerk niet lichtzinnig een huwelijk aan te gaan, en der gewichtigste gebeurtenissen van het leven, waarvan in meer dan een opzicht ons aardich geluk of ongeluk afhangt. De keuze moest gedaan worden na ernstig overleg. Voor alles behoorde er overeenstemming te zijn in geloofsbelijdenissen hen, die door den band des huwelijks wenschten verbonden te worden. Van gemengde huwelijken tusschen Christenen en Heidenen werd ieder belijder van den Heer Jezus afgemaand. Zelfs werden zij verboden. Tertullianus achtte ze onwettig, later veroordeelden de kerkvaders ze allen als niet eenen mond, en de concilien recommunicerden de ouders, die hunne toestemming daartoe hadden gegeven. Desniettemin mocht het huwelijk niet verboden worden, als een der beide echtelingen Christen werd; het moest veel eer gehelligd worden door

de pogingen van den Christen om zijne wederhelft, die aan de afgezonderd bleef vasthouden, tot Christus te leiden. De bekeerde vrouw werd vermaand! zachtmoediger, nederiger, vreedzamer te zijn, naarmate zij meer te vrezen had van de opwinding haars heidenischen mans. Behalve de voorwaarde van de eenheid des geloofs, stelde men nog andere, ontleend aan de wijsheid en de liefde. Men moest zijn echtgenoot kiezen zonder te zien op rijkdom of schoonheid. Slechts vragende naar hare deugden, haar goed karakter. Daartoe was noodig, dat men onderzoek deed naar haar vorig gedrag, de manier vooral, waarop zij jegens hare ouders hare plichten van kinderliefde had vervuld; eene jongedochter, die wijs en vroem is, zegt Chrysostomus, is kostbaarder dan al het goud der aarde.

In de eerste eeuwen werd der jongedochter ingeprent, dat zij alleen dien tot haren echtgenoot mocht aanvaarden, welken haar vader haar zou geven; dat was een overblijfsel van het oude vaderlijke recht, dat men echter beperkte, door te erkennen, dat voor eene gelukkige echtverbintenis noodig was, dat de jongedochter hem beminde, die haar vroeg. Augustinus wilde zelfs dat zij, als zij tot jaren van onderscheid was gekomen, het recht moest hebben, om zelve haren echtgenoot te kiezen. Om de landen der liefde in het gezin nauwer toe te halen eischen de kerkvaders, dat het huwelijk tusschen bloedverwanten verboden moest worden; dat men ten minste het getal van de verboden

graden des huwelijks moest vermeerderen bij de wet. Dat was geen belemmering der vrijheid, zoo als het Christendom dat predikt, maar een noodzakelijk gevolg van het beginsel der liefde; men verlangde, dat het huizezin, het welk in eenig opzicht de kerke Gods vertegenwoordigt en dat in de heidensche maatschappij zijn betekenis had verloren, door de losmaking der heiligste banden, inniger zou worden verbonden door de liefde.

Als de echtverbintenis gesloten was, legde de kerk — in tegenstelling met het heidendom — in naam haars Heeren, niet alleen aan de vrouw hare plichten op, maar schreef ze ook den man voor. De vrouw mocht schitteren door haren kuuschen wandel, door haar zacht karakter, door haren eenvoud, door hare liefde jegens allen en door hare onderwerping aan hem, wien zij zich vrijwillig voor Gods aangezicht, met lichaam en ziel, heeft overgegeven; hem moet zij eeren, hem alleen trachten te behagen. De Christendichter Naumachius heeft deze raadgevingen aan een jong meisje gegeven in verzen, rijk aan waarheid en kiescheid.

Van den anderen kant vorderden de kerkvaders van den man, dat hij zijne vrouw zou eerbiedigen, haar met zijne zorgen omgeven, haar met zachtmoedigheid en goedheid behandelen als de gezellinne zijns levens, de moeder zijner kinderen; haar beminnen meer dan zijn eigene ouders tot den dood als dit noodig was; zoo als Christus

Jezus zich voor de kerk, zijne bruid, had opgeofferd, haar beschermen, haar onderrichten, haar met toegeeflijkheid vermanen, en indien zij onverhoopt doof bleef voor zijne raadgevingen, haar lijdaam dragen, zonder haar weg te zenden of te mishandelen.

De echtelijke band, waarmee de echtgenooten aan elkaar zijn verbonden door zoo groote verplichtingen, werd voor zoo innig gehouden, dat men hem onlosmakelijk achtte, tenzij door den dood; 't is het verbond van twee onsterfelijke zielen. Om die reden waren verscheidene kerkvaders tegen een tweede huwelijk; volgens Athenagoras bedreef de man, die hertrouwd, een soort van overspel. Tertullianus vooral veroordeelde, na zijnen overgang tot de Montanisten, het tweede huwelijk met bestialiteit. Voor dien tijd was deze kerkvader minder absoluut; in zijne tweede boek aan zijn eigen vrouw, maande hij haar aan o.a. niet te hertrouwen, indien hij voor haar kwam te sterven; echter voegde hij hier aan toe, dat, indien zij er niet de kracht voor in zich voelde, een tweede huwelijk niet tegen de wet Gods was. Dit laatste gevoelen is ook dat der apostelen.

DE GAAY FORTMAN.